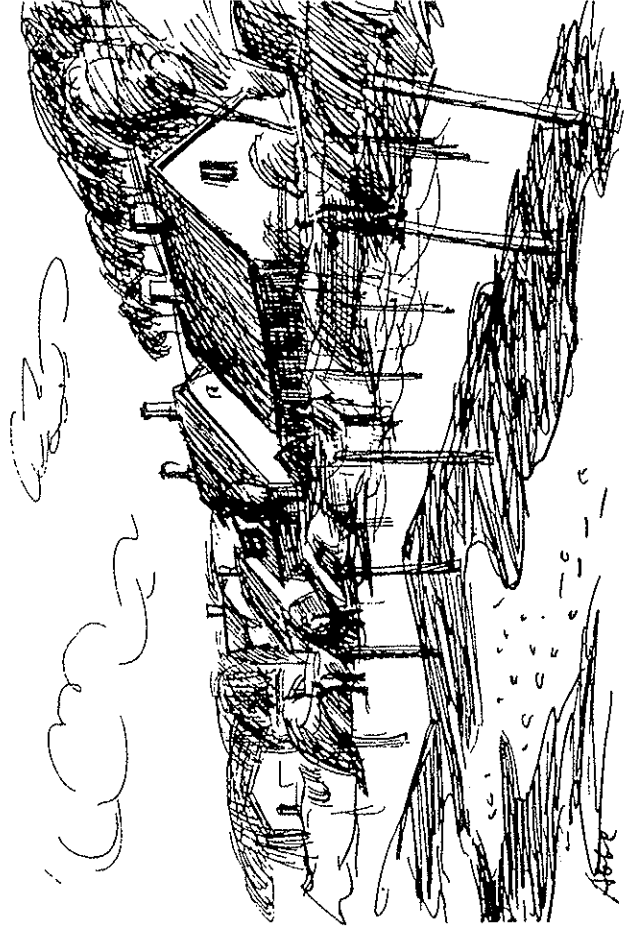

RÖSTER I SKÅNE

REDAKTÖR DANIEL HJORTH

STUDIEHANDLEDNING

Studiehandledning

Röster i Skåne antologi av Daniel Hjorth En bok för alla 1996

Röster i Skåne innehåller bidrag från närmare åttio författare ordnade i kronologisk ordning från 1000-tal till 1990-tal. De spänner alltså över närmare 1000 år. Liksom i alla antologier urval av texter för den här boken. En mängd skilda röster kommer till tals och bildar tillsammans en spännande och mångskiftande bild av landskapet Skåne.

Målsättningen är att *Röster i Skåne* ska ge nya infallsvinklar till kunskaper om skåningen och upplevelser av landskapet och dess skildrare. Förhoppningsvis väcker bidragen lust att läsa vidare. Med hjälp av biblioteket kan ni säkert skaffa fram de flesta böcker och skrifter ur vilka avsnitten hämtats.

Studiehandledningens uppläggning

Betrakta *Röster i Skåne* tillsammans med studiehandledningen som grundmaterial för cirkeln. Därefter väljer ni fritt ut de böcker av antologins författare som ni vill ha som bredvidläsning. Boktips finns längst bak. Från *Biografiska notiser* på sidan 242 framgår mestadels ur vilken bok texten hämtats.

Studiehandledningen är upplagd så att texterna är ordnade efter vissa teman med läsförslag och diskussionsfrågor. Men ni i gruppen väljer naturligtvis själva vilken takt ni vill hålla och vilka teman som för er känns mest spännande att fördjupa sig i.

Första sammankomsten

Inled gärna cirkeln genom att i samband med presentationen också inventera vilka kunskaper om Skåne som var och en har. Vad vet ni om landskapet och om dess författare, vad har ni läst och för övrigt känner till kring ämnet.

- Bläddra igenom boken och diskutera om ni vill fördjupa läsningen genom att beställa ett antal böcker från biblioteket så att ni får tillgång till den helhet varur avsnitten hämtats.
- Gör i så fall en boklista att lämna in på biblioteket redan efter första sammankomsten. Då hinner varje deltagare få sin läsuppgift och redovisa den innan cirkeln avslutas.
- Välj gärna antal titlar efter deltagare i cirkeln. Lägg för säkerhets skull till några alternativ om biblioteket inte kan anskaffa just de böcker ni i första hand önskar.
- Diskutera vilket tema ni vill börja med vid nästa sammankomst och förbered denna genom att läsa de avsnitt i boken som föreslås i handledningen.

Viktigt att tänka på när ni arbetar med handledningen!

Innan ni börjar läsa avsnitten till respektive tema: *titta igenom diskussionsfrågorna!* Då har ni dem i bakhuvudet under läsningen och kan lättare uppmärksamma vad frågorna syftar på.

- Läs gärna med pennan i hand så att ni kan stryka under eller anteckna. Det ger ett bra stöd för minnet när ni sedan ska diskutera i gruppen. Det gör det också lättare att komma ihåg vad som stod i de enskilda avsnitten. Ibland kan det också vara nyttigt att läsa en text två eller flera gånger för att komma underfund med den. Dikter passar också utmärkt för högläsning.

Trevlig läsning!

Tema 1: HISTORIA

Av de svenska landskapen har Skåne en unik historisk bakgrund genom sin tidigare tillhörighet till Danmark. Människor i alla tider utgår ifrån att den nuvarande statsbildningen kommer att bestå för all framtid. En blick bakåt visar dock att gränserna ständigt förflyttas. Det förgångna bidrar omedvetet till vår uppfattning om samtiden. I bästa fall hjälper det oss att klarare förstå dagens ibland komplicerade politiska sammanhang.

1) Läs följande avsnitt:

- Adam von Bremen: *Den vackraste provinsen i Danmark*, s. 12
- *Tycho Brahe får Hven*, s. 15
- Gustaf Hellström: *Snörmakarn tar revansch*, s. 87
- Anders Österling: *Ales stenar*, s. 98
- Frans G Bengtsson: *Hur de rakade hade det i Skåne i kung Harald Blåtands tid*, s. 116
- Ivar Lo-Johansson: *Polska hästen*, s. 132
- Bo Grandien: *Hästodletten*, s. 198

Att diskutera:

- Vilka kunskaper har ni i gruppen om Skånes tidiga historia? *Ales stenar* av Anders Österling berör vikingatiden (800 – 1050 eKr.). Har ni besökt Ales stenar? Hur skulle ni vilja beskriva denna plats? Vilka tankar eller känslor väcker platsen?
- Läs också Frans G Bengtsson på s. 116. Vilken bild av den sena vikingatiden framträder i detta stycke? Jämför Anders Österlings och Frans G Bengtssons bild av vikingatiden. Vilka stilmedel har de använt?
- I Gustaf Hellströms *Snörmakarn tar revansch* berörs tiden då Skåne ännu var danskt. I stycket nämns både det första slesvigska kriget och affären vid Kolding. När var detta och vilket krig åsyftas? Hur skildras snörmakare Lekholm? Hur skildras kungen?
- Vilka var snapphanarna? Vilka skulle du idag jämföra dem med?

• Ivar Lo-Johansson nämner i upptakten till *Polska hästen* skörde-strejken 1907–1908. Vad var det? Varför blev det strejk och hur förlöpte striden? Hur är stilen i berättelsen? Tar författaren parti för någon i konflikten? Hur framgår detta?

• Adam von Bremen (1000-talet), Tycho Brahe (1546–1601) och Bo Grandien (1932–) täcker tillsammans ett helt millennium. Alla ger de en stark tidsbild. Läs styckena som sinsemellan är mycket olika till sin karaktär och försök fånga upp just det mest karaktäristiska för varje epok. Jämför stilen i de tre avsnitten. Hur skulle du vilja beskriva tidsandan? Hur skiljer sig levnadsbetingelserna? Vilka värden sätter man högst?

Tema 2: DANSKT-SKÅNSKT-SVENSKT-EUROPEISKT

När EU-debatten rasade som värst talades det mycket om nationell särart som utmärkande för olika länder. Alla har vi väl en uppfattning om hur folk i olika länder och andra delar av landet är be- skaffade. Om dessa uppfattningar är vederhäftiga eller inte må de lärde tvista om. Flertalet författare i denna antologi ger också prov på beskrivningar av skåningarna som varande så eller så.

1) Läs följande avsnitt:

- Ernst Moritz Arndt: *Storstaden Höganäs*, s. 27
- Ola Hansson: *Vid Sundet*, s. 68
- Ludvig Nordström: *Det skånska mindervärdighetskomplexet*, s. 91
- Jan Olof Olsson ”Jolo”: *Den skånske snobben*, s. 168

Att diskutera:

• Vid genomläsningen av texterna försök hitta exempel på författarnas attityder och värderingar. Vad säger exemplen om författaren? Vad har du själv för åsikt?

• Hur är det idag? Är alla innevänaerna i Sverige, oavsett landsända, lika eller finns det skillnader? Vad tycker ni? Är dessa skillnader av ondo eller godo?

2) Läs följande avsnitt:

- Albert Engström: *En stins i Skåne*, s. 76
- Max Lundgren: *Skrifväxling*, s. 209

Att diskutera:

• Hur skulle ni på grundval av hittills lästa texter beskriva skånskt lynne? Finns det ett sådant och hur skiljer det sig från andra? Finns det någon specifik skånsk humor? Vad betecknar den?

3) Läs följande avsnitt:

- Ernst Moritz Arndt: *Storstaden Höganäs*, s. 27
- Frank Heller: *Ny i Skåne*, s. 105

Att diskutera:

• Emellanåt blommar en debatt upp om den skånska dialekten. Är den svår för ”uppsvenskar” att förstå? Hur blir skåningar bemötta i andra delar av landet? Kan uttal påverka människors attityder? Kan språkliga skillnader bereda vägen för främlingsfientlighet? Hur upplevs bristerna i invandrarernas svenska? Vad säger invandrarna själva? Kan språkskillnader vara ett hinder i integreringen?

4) Läs följande avsnitt:

- Hjalmar Söderberg: *Utsikt från Dragör*, s. 77
- Bertil Malmberg: *Skånsk vår*, s. 109
- Olle Hammarlund: *Kiaby*, s. 158
- Jesper Svenbro: *Sundets idé*, s. 221

Att diskutera:

• Skåne utgör Sveriges port mot Europa. Sundet som skiljer Sverige från kontinenten spelar en stor roll i det skånska medvetandet. Den nya Öresundsbron öppnar en ny epok i Sverige och Skåne. Vilka attityder kan ni spåra hos författarna? Håller ni med dem? Vilken

roll spelar en djupt förankrad lokalpatriotism i det nya Europa? Finns det grogrund för konflikter i detta?

Tema 3: RELIGION

På vikinga- och medeltiden spelade religionen en helt annan roll i människornas liv än vad den gör idag. Intrasset för den nordiska asatron har under de senaste åren vuxit och det finns till och med utövande samfund. Fler och fler människor vänder sig idag ifrån den kristna tron och söker sig till andra andliga hemvister. Kanske kan litteraturen ge svar på våra existentiella frågor.

1) Läs följande avsnitt:

- Adam von Bremen: *Den vackraste provinsen i Danmark*, s. 12
- Esaias Tegnér: *Kannick*, s. 29
- Ola Hansson: *Rustgården*, s. 69
- Fredrik Böök: *Brotistyecke*, s. 94
- Theodor Tufvesson: *Mitt hjärta bor i en gammal gård*, s. 96
- Frans G Bengtsson: *Hur de rakade hade det i Skåne i kung Harald Blåtands tid*, s. 116
- Östen Sjöstrand: *Vid havet yttersta gräns*, s. 173

Att diskutera:

- Adam von Bremen och Frans G Bengtsson beskriver en tid då asatron gav vika för kristendomen. De gör detta på minst sagt olika sätt. Hur? Vilken bild ger de om allvaret bakom omvändelsen?
- På sistone har den nordiska asatron på nytt vunnit anhängare. Hur förklarar ni det?
- Hos Ola Hansson har religionen ersatts av arbete. På vilket sätt beskriver författaren detta?

- Fredrik Böök, Theodor Tufvesson och Östen Sjöstrand skriver alla om samma tema. Vilket? Vari skiljer de sig åt? Jämför deras stil. Vem är tydligast?

Tema 4: HEMBYGDEN

Skildringar av hembygden utgör ett av de vanligaste teman i svensk litteratur. Platsen där man fötts eller orten där man vuxit upp har i alla tider lämnat djupa spår i människors medvetande medan resande till platsen ofta betraktat densamma med helt andra, inte alltid blida, ögon. Landsmän i förskingring brukar också kunna utveckla en tilltagande idealisering av det förlorade landet.

1) Läs följande avsnitt:

- Tegnér's brev till Carl Gustaf von Brinkman, s. 30
- Zacharias Topelius: *Lund*, s. 44
- Göran Printz-Påhlsson: *Lund*, s. 196

Att diskutera:

- Vilken bild får du av Lund på grundval av de tre exemplen? Hur skiljer sig författarnas uppfattningar från varandra? Det har gått en tid mellan den första och den sista skildringen. Vilken inverkan har tiden haft på stilen och författarens syn på Lund?

2) Läs följande avsnitt:

- Carl August Ehrensverd: *Fem dagars resa i Skåne för att se, och hämta rörelse – och förargelse*, s. 21
  - Jonan Christopher Barfod: *Katastrofen på Torup*, s. 24
  - Carl Jonas Love Almqvist: *Storkullen*, s. 32
- #### Att diskutera:
- Dessa tre berättelser har alla ca 200 år på nacken. Kan du finna någon gemensam nämnare på författarnas sätt att skildra landskapet?

Vilket kan deras förhållande till naturen sägas vara? Kan deras samhällsställning ha påverkat deras förhållande till naturen? På vilket sätt?

3) Läs följande avsnitt:

- Karl Gustav Ossiannilsson: *Små skånska städer*, s. 81
- Hjalmar Gullberg – Bengt Hjelmquist: *Skånska slott och herresäten*, s. 129
- Hans Alfredson: *Tolv versar*, s. 192. OBS! Läs versarna först utan att titta på kommentarerna och försök analysera dem. Läs dem sedan en gång till med kommentarer!

Att diskutera:

- *Skånska slott och herresäten* har kommit att beteckna mer än en dikt av Hjalmar Gullberg och Bengt Hjelmquist. Vad då? Hur förklarar du den rikliga förekomsten av ståndshus i Skåne? Är det likadant i andra delar av landet?
- Hur skulle du beskriva stämningen i Karl Gustav Ossiannilssons dikt?
- Hur förändras Hans Alfredsons versar efter att du har läst dem med kommentarerna?

Tema 5: PERSONER OCH PERSONLIGHETER

Flera vetenskapsmäns och författares namn förknippas för alltid med Skåne. Denna antologi ger prov på några sådana. Men det finns också så flera moderna litterära gestalter som verkar i Skåne eller förknippas med Skåne.

1) Läs följande avsnitt:

- *Tycho Brahe får Hven*, s. 15
- Carl von Linné: *Skånska resan*, s. 18

• *Tegnér's brev till Carl Gustaf von Brinkman*, s. 30

Att diskutera:

- Vilka vetenskapsmän, både levande och döda, förknippas du med Skåne? Vad vet du om deras verksamhetsfält?

2) Läs följande avsnitt:

- Victoria Benedictsson: *Mor Martha*, s. 49
- Henrik Wrangé: *Ryktarens trätofflor*, s. 56
- Selma Lagerlöf: *Mors porträtt*, s. 61
- Reidar Jönsson: *Emilia Nordberg*, s. 220

Att diskutera:

- De lästa avsnitten förmedlar alla starka kvinnoporträtt. Vilket av dem gör det starkaste intrycket? Berätta varför?
- Om du jämför dessa kvinnobilder med de män som du läst om tidigare, vad kommer du att tänka på? Vilka är de egenskaper hos kvinnorna som författarna lyfter fram?

3) Läs följande avsnitt:

- Nicolovius: *Dillberg och Kjellberg*, s. 40
- Bo Baldersson: *Frid på Glimmingehus*, s. 171
- Maj Sjöwall / Per Wahlöö: *Martin Beck landar*, s. 176
- Henning Mankell: *8 januari 1990*, s. 226

Att diskutera:

- Jämför Nicolovius' berättelse med de tre andra. Vad utgör den största skillnaden; stilen, motivvalet eller tidsandan? Bo Baldersson, Maj Sjöwall/Per Wahlöö och Henning Mankell har alla skapat populära personporträtt som blivit mycket lika verklighetens människor. Hur har de lyckats göra det? Kan textavsnitten ge någon ledtråd?

Tema 6: SEDER OCH BRUK

Seder och bruk skiljer sig från en tid till en annan. De skiljer sig också mellan olika samhällsskikt, rika och fattiga. De mindre bemedlade försöker imitera de välbärgade. Det går också olika till i olika landsändar. Märten går inte i Västerbotten. Som resande ser man emellanåt förundrande på främmande länders seder och bruk. Känner man då inte till historia och traditioner kan tolkningen ibland bli tokrolig och bädda för fördomar.

1) Läs följande avsnitt :

- Carl von Linné: *Den skånska resan*, s. 18
- Carl August Ehrensvärd: *Fem dagars resa till Skåne för att se, och hämta rörelse och förargelse*, s. 21
- Adolph Törneros: *Dricka brunn i Ramlösa*, s. 36

Att diskutera:

- Dessa tre berättelser skildrar alla en resa i Skåne. Vilka sedvänjor tar författaren fasta på? Vilket är hans förhållningssätt till dem?

2) Läs följande avsnitt :

- Victoria Benedictsson: *Mor Martha*, s. 49
- Henrik Wranér: *Ryktarens trätofflor*, s. 56
- Ola Hansson: *Rustgården*, s. 69
- Anders Österling: *Sommarstycke*, s. 97
- Fritiof Nilsson Piraten: *Stenskrift*, s 119

Att diskutera:

- Vad finner ni för sedvänjor i dessa avsnitt? Skiljer de sig från dagens sätt? I vilken ton är de skrivna? Kräver beskrivningar av seder och bruk en annan stil än till exempel naturskildringar? Ge exempel!

Tema 7: NATUREN

Naturskildringar spelar en alldeles speciell roll i den nordiska litteraturen. Årstidernas växlingar och den långa, mörka vintern utgör än idag en outsinlig källa för naturlyriken. Även på detta område har trenderna kommit och gått. Romantiska beskrivningar ersattes av naturalistiska som fick ge vika för symbolismen och sedermera modernismen. Bildspråket har med tiden blivit mer och mer komplext.

1) Läs följande avsnitt:

- Carl von Linné: *Den skånska resan*, s. 18
- Albert Ulrik Bååth: *Sydsvensk sommarkväll, Efterhöststämmning på skånska slätten*, s. 53-54
- Ola Hansson: *Notturmo*, s. 67
- Rainer Maria Rilke: *Afton i Skåne*, s. 83

Att diskutera:

- På vilka olika sätt manifesterar dessa författare sitt förhållande till naturen? Vad vill de förmedla till läsaren? Hur skiljer sig deras budskap från varandra?

2) Läs följande avsnitt:

- August Strindberg: *Näktergalens sång*, s. 45
- Hjalmar Gullberg: *Till en näktergal i Malmö, Jag bor vid ett rastställe, Mistlurens ton, Det stod i brevet*, s. 125-128
- Lars Gustafsson: *(Tranflog över Skåne, april morgon)*, s. 207
- Niklas Törnlund: *Fågelvägen*, s. 235
- Håkan Sandell: *(råkorna)*, s. 241

Att diskutera:

- Fåglarna har en alldeles speciell ställning i den svenska naturlyriken. Vad tycker du att fåglarna symboliserar eller har författaren använt dem som metaforer för något annat?

3) Läs följande avsnitt:

- Vilhelm Ekelund: *Det våta kornets doft*, s. 84
- Artur Lundkvist: *Den sista snön*, s. 140
- Knud Sønderby: *Ett tak i Sverige*, s. 145
- Sven Alfons: *Här är snäckor*, s. 150
- Bo Setterlind: *Skanör, I soluppgången*, s. 170
- Göran Sonnevi, s. 212

Att diskutera:

- Dessa dikter och textavsnitt präglas av djupgående natursymbolik. Vilka symboler använder författarna? Kan samma naturfenomen ha olika symbolvärde hos olika författare? Finns det några symboler som du själv använder?

4) Läs följande avsnitt:

- Vilhelm Ekelund: *Sandhammarn*, s. 85
- Birger Sjöberg: *Fiskafånget*, s. 100
- Harry Martinson: *Göinge*, s. 136

Att diskutera:

- Dessa tre författare visar tre helt olika sätt att närma sig naturen, havet, vatten. Analysera! Vilken plats i historien har Göinge?

5) Läs följande avsnitt:

- Vilhelm Ekelund: *Nordiskt och klassiskt*, s. 86
- Gabriel Jönsson: *Höstdikter*, s. 112
- Sigfrid Lindström: *Slättens vinter*, s. 115
- Jacques Werup: *Baktung skönsång om hösten*, s. 223

Att diskutera:

- Årstiderna och deras växlingar påverkar vanliga människor i allmänhet och diktare i synnerhet. På vilket sätt sker detta? Kan du finna några typiska symboler för årstider i dessa dikter?

Tema 8: ARBETE

Är arbete i Skåne liktydigt med jordbruk? Det skånska landskapet förknippas vi gärna med böljande sädesfält men också med kustland. Den bördiga jorden har skapat levnadsvillkor som i alla tider skiljt sig från det övriga Sverige. Hela antologin bär vittnesmål om detta.

1) Läs följande avsnitt:

- Ola Hansson: *Rustgården*, s. 69
- Axel Wallengren: *Mönsterfarmen*, s. 73

Att diskutera:

- Dessa två skildringar av arbete och jordbruk ger två helt motsatta bilder. Hur skulle du vilja karaktärisera de två texterna? Vilket förhållande till arbetet visar de prov på?

2) Läs följande avsnitt:

- Artur Lundkvist: *Ur Sängen om fadern*, s. 138
- Birgitta Trotzig: *Lera*, s. 180
- Majken Johansson: *Arbetsläger*, s. 183
- Eva Ström: *Plantskolan i Östra Sönnarslöv*, s. 225
- Håkan Sandell: *Rovor*, s. 240

Att diskutera:

- Eva Ström skildrar paradiset trädgård; det lustfyllda trädgårdsarbetet när det inte förknippas med tvång och överlevnad. Hur förhåller sig hennes dikt till de andra avsnitten om hårt arbete och styv lerjord? Vad har du för egna erfarenheter? Hur ser det ut på annat håll i Sverige?

Tema 9: EXISTENS OCH IDENTITET

Att vara människa är ingen enkel sak. Att lämna barndomen bakom sig och upptäcka vuxenlivets alla krav kan vara en ångestfylld upplevelse. Och även som vuxen är det ibland svårt att finna sin plats i tillvaron. Somliga förblir sökare livet ut, oroliga vandringsmän på land och hav. På ständig jakt efter bekräftelse, identitet, fast mark under fötterna.

1) Läs följande avsnitt:

- Frank Heller: *Ny i Skåne*, s. 105
- Bo Widerberg: *Kyssas*, s. 185
- Carl Fredrik Reuterswärd: *Mjölkapåg*, s. 203
- Sigrid Combüchen: *Rosengårdsstaden*, s. 217
- Björn Ranelid: *Landssorg*, s. 232
- Niklas Rådström: *Medan tiden tänker på annat*, s. 236

Att diskutera:

• Det är inte lätt att vara barn men inte heller att lämna barndomen bakom sig. På den vägen möter vi mycket smärta och många besvikelser. Hur tycker du att författarna lyckas skildra avskedet till barndomen? Hur möter de vuxna barnen? Har författarna mött förståelse från föräldrarna? Vilka andra barndomsskildringar har du läst?

2) Läs följande avsnitt:

- August Strindberg: *I staden H*, s. 46
- Rainer Maria Rilke: *Apelgården*, s. 82
- Gunnar Ekelöf: *Galjonsbilder, Anteckning, På stranden*, s. 141-144
- Ingmar Bergman: *Chef i Helsingborg*, s. 151
- Elsa Grave: *Svinborstnatt*, s. 157
- Lars Göransson: *Strandvaskare*, s. 161

- Lars Gustafsson: *Ålen och brunnen*, s. 208
- Eva Mattsson: *Till Båstad*, s. 213

Att diskutera:

• Är det bara författare och diktare som ständigt förblir sökare livet igenom eller drabbar det även "vanliga" människor? Hur ser samhället på personer som har svårt att finna fotfäste? Hur syns rotlösheten idag? Är det värre nu än vad det var när du var ung? Är det svårare idag att finna sin identitet? Detta är ett populärt tema bland författare. Vilka andra författare som har skrivit om samma tematik kan du rekommendera andra att läsa?

Tips för bredvidläsning

- Ambrius J, *Skånes historia i årtal* (1995), Strömbergs förlag
Ambrius J, *Skånsk ordbok* (1995), Strömbergs förlag
Andersson T, *Sällsamheter vid Öresund* (1994), Rabén & Sjögren
Arenhill Å, *Skåne* (1993), Brevskolan
Bringeus N-A, *Skånska kistebrev* (1995), Carlssons bokförlag
Claesson S, *Skånebilder* (1991), Winbergs
Larsson P, *Skånevandringar* (1995), Wahlström & Widstrand
Lindh L, *Skåneboken* (1995), Gleerups
Nationalencyklopedin. Skåne (- 1996), Bra Böcker
Pamp B, *Skånska orter och ord* (1995), Corona
Petersens L A, *Skånskt i mina egna foispår* (1995), Carlssons bokförlag
Peterson T, *Skånepartiet* (1988), A-Z förlag
Skåne i litteraturen (1987), Sober
Skånsk mat och kultur (1996), Arena
Skånsk Nationalencyklopedi (1995), Corona
Skånska hus och herresäten (1994), Bra Böcker
Skånska hör- och sevärigheter (1993), Bra Böcker
Skånska vägar och avvägar (1992), Bra Böcker
STFs årsskrift 1995